

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text.

9. Турман Н. Процесуальний статус та роль медіаторів при укладанні угод у кримінальному впровадженні. *Підприємництво, господарство і право*, 2016. № 4. С.113–117.

10. Турман Н. Медіація в Кримінальному процесі: шляхи удосконалення чинного законодавства. *Підприємництво, господарство і право*, 2017. № 3. С. 276–280.

11. Новак Р. В. Кримінальне провадження на підставі угод в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.09 / Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2015. 214 с.

12. Берг Маан Б., Ван Рі Р., Сергєєва А., Сергєєва С., Романадзе Л., Родченко В. Gap-Аналіз впровадження інституту медіації в Україні. 2020. URL: [https://www.pravojustice.eu > uploads > public](https://www.pravojustice.eu/uploads/public).

Ірина ТИЩЕНКОВА

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Дар'я АРТЕМЕНКО

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УКРАЇНІ

Будь-які зміни в процесі судової реформи передбачають не лише вдосконалення судів, а й ефективне вирішення юридичних конфліктів – судових процесів. Згідно з оглядом даних про стан правосуддя у 2018 році в місцевих загальних та окружних адміністративних судах розглянуто 199,3 тис. адміністративних справ. Така кількість спорів з державою загалом ускладнює процес справедливого, законного рішення, оскільки навантаження на судову владу є непропорційним її можливостям. Одним із позасудових способів захисту порушених прав є медіація. Медіатор має бути незалежною третьою стороною (особою) щодо сторін спору, яка жодним чином не зацікавлена у вирішенні конфлікту на їхню користь, але сприяє вирішенню спору шляхом пошуку найкращого рішення, яке задовольняє обидві сторони. Тож навіть за наявності законодавчих імперативів та судової практики вирішення таких ситуацій, медіатор, не відступаючи від закону, займається вирішенням конфлікту на користь обох сторін.

Як зазначає Фрідріх-Йоахім Мемель, голова Адміністративного суду Гамбурга: «Медіація – це добровільний процес переговорів, який може бути перерваний у будь-який момент, коли сторони приймають власні рішення та впливають на результат. Медіація має три особливості: по-перше, переговори веде третя особа зі спеціальною підготовкою – медіатор. По-друге, процес медіації має особливу структуру, яка відкриває можливість пошуку взаємовигідного рішення. І по-третє, на відміну від традиційного судового розгляду, медіація не обмежується предметом спору».

Впровадження медіації в українське законодавство пов'язано з необхідністю вирішення спорів альтернативним способом. Сутність медіації – проектувати спрощений, менший витратний і менш конфліктний процес у процедурах вирішення спорів.

Публічні спори, які вирішуються в порядку адміністративного судочинства, часто називають немедійними, тобто такими, які не можуть бути вирішені шляхом медіації. По-перше, це пов'язано з особливостями суб'єктивного складу адміністративно-процесуальних правовідносин, а саме з тим, що однією зі сторін завжди є орган державного управління. Проте аналіз законодавства та практики за кордоном показує, що медіація в адміністративних справах не тільки можлива, але й дійсно ефективна. Успішне впровадження медіації в українському адміністративному судочинстві

залежить від здатності вчених і законодавців вирішити низку теоретичних і практичних проблем. У цій роботі висвітлено найактуальніші проблеми проведення медіації в адміністративному судочинстві.

Однією з найгостріших проблем є реалізація принципів медіації, таких як волонтерство та ініціатива. Однією з договірних сторін, як правило, є державний орган, тому треба мати на увазі, що можливості посадових осіб реалізовувати свої повноваження часто обмежені. Це пов'язано з тим, що в Конституції України є положення про те, що органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України. Проте відповідно до статті 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість дій держави. Встановлення та захист прав і свобод людини є основним обов'язком держави [2]. Український «Закон про державну службу» визначає такі принципи державної служби, як служіння українському народу, гуманізм і соціальна справедливість, а також пріоритет прав людини і громадянина [3]. Такі ж принципи передбачено Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [4]. Аналізуючи ці принципи, можна констатувати, що досягнення компромісу між органом державного управління та громадянином є одним із пріоритетів держави та місцевого самоврядування. Щодо ініціативи, як одного з принципів медіації, то, мабуть, буде важко дочекатися позасудового врегулювання спору від органу державної влади, але він повинен прийняти таку пропозицію, якщо вона подана громадськістю.

Друга проблема – це питання оплати праці посередника. Знову ж таки, оскільки одна із сторін є органом державної влади, що діє від імені держави або місцевого самоврядування, фінансування винагороди медіатора має передбачатися у державному або територіальному бюджеті, що обмежує вибір сторонами медіатора, оскільки його винагорода повинна бути забезпечена та не повинна бути занадто великою. Для вирішення цієї проблеми необхідно з'ясувати, в якій формі буде здійснюватися діяльність медіатора. Є три варіанти:

1. Медіатор як представник громадської організації. Хоча така діяльність буде безкоштовною, цю можливість не варто сприймати всерйоз, оскільки це буде переважно грантова діяльність, і в цьому випадку систематична та професійна діяльність медіаторів може бути піддана сумніву.

2. Другий варіант – приватні посередники. Однак це також не найкращий спосіб проведення медіації в адміністративному судочинстві, оскільки органи державної влади не можуть витрачати державні кошти на послуги приватних медіаторів.

3. Третій варіант, який наразі є єдиним прийнятним для запровадження медіації в адміністративному судочинстві: медіація, як діяльності окремих представників судової влади (це може бути суддя чи інший працівник суду, який спеціалізується на медіації).

Така діяльність не потребує додаткового фінансування та не суперечить положенням Закону України «Про статус суддів та судоустрій», в якому зазначено, що «судді не можуть обіймати інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім науково-педагогічної та креативної». Подібна практика існує в Республіці Польща. Медіацію в адміністративних справах проводить суддя або інший службовець суду, який спеціалізується на медіації. У деяких судах існує окремий відділ, співробітники якого розглядають справи за допомогою медіації.

Третя проблема полягає в тому, що не всі адміністративні справи, які підсудні адміністративним судам за статтею 17 КАС України можуть бути застосовані до альтернативного вирішення спорів. Такими категоріями справ є спори між суб'єктами щодо виконання ними своїх управлінських обов'язків, у тому числі делегованих повноважень, передбачених ч. 3 ст. 17 КАС України, а також спори щодо правовідносин, пов'язаних із правом голосу, повноваження або процес референдуму. Неможливість медіації в таких категоріях справ є об'єктивним фактом, враховуючи характер відносин між сторонами спору. Натомість спори між фізичними та юридичними особами, зазначеними у ч. 1 ст. 17 КАС України з суб'єктом повноважень на оскарження її рішень, дій чи бездіяльності, зазначених у ч. 2 ст. 17 КАС України можна вважати опосередкованою. щодо прийняття громадян на державну службу, їх переведення, звільнення з державної служби, а також передбачених ч.4 ст.17 Спорів КАС України за заявою суб'єкта у випадках, передбачених законом [5].

Ще однією проблемою запровадження медіації в адміністративному судочинстві є

відсутність належного законодавства. Зараз розробляється проект закону про «медіацію» [6], який не включає адміністративні питання до сфери його дії. Проте запровадження медіації в адміністративному судочинстві як діяльності окремих представників судової влади не суперечить положенням КАС України. Медіація у такий спосіб може бути здійснена таким чином: відповідно до статті 111 КПК України суддя в попередньому судовому засіданні роз'яснює сторонам можливість мирного врегулювання спору. Якщо сторони домовляться про медіацію, суд передає матеріали іншому судді-медіатору або іншому працівнику суду, який спеціалізується на медіації. У разі успіху сторони досягнуть згоди, справа буде повернута судді, який порушив провадження в адміністративній справі, за результатами чого він ухвалить рішення про зупинення провадження у справі. Це рішення встановлює умови примирення, якого сторони досягнуть у процесі медіації. Залежно від рішення сторін та умов укладеного ними договору суддя також може призначити зупинення провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від адміністративного позову або визнанням відповідачем адміністративного позову недійсним. У разі незгоди сторін справа повертається на розгляд судді, який порушив адміністративне провадження, і продовжується розгляд справи в порядку, встановленому КАС України. Тому поступове впровадження медіації у сфері адміністративної юстиції можливе без зміни законодавства України.

Незважаючи на проблеми, які існують під час проведення медіації в адміністративному судочинстві, створення такого інституту відіграватиме важливу роль у розвитку правової культури крвіни, сприятиме розслабленню системи адміністративних судів в Україні та сприятиме мирному врегулюванню спорів та публічним суперечкам.

Сьогодні Україна, як і багато інших країн, виявляє прагнення переглянути сутність та мету адміністративного процесу, зокрема шляхом введення в структуру адміністративної процедури медіації. Як показує практика, підходи до примирення, які пропонуються за кордоном, можуть бути дуже різними. Проте не можна сказати, що вітчизняне законодавство вибрало найбільш оптимальну модель для такої процедури.

1. Prawo o o postepowaniu przed sadami administracyjnymi. Komentarz. Wydanie 2. Lexis Nexis Warszawa. 2006.

2. Конституція України. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>.

4. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 р. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.

5. Про статус суддів та судоустрій : Закон України від 06 червня 2016р. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-12#Text>.

6. Кодекс адміністративного судочинства України. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

7. Проект Закону України «Про медіацію». UPL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.